

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

OVERIJSE – BRUSSELSESTEENWEG 340

A. DEVROE & G. BEROETS
MAART 2019

COLOFON

Project

Archeologienota – Overijse, Brusselsesteenweg 340

Opdrachtgever

SA Bergerat Monnoyeur nv
Brusselsesteenweg 340
3090 Overijse

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2019 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	3
2.1. Inleiding	3
2.2. Administratieve gegevens	4
2.3. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	4
2.3.1. Verkennend archeologisch booronderzoek	6
2.3.2. Mogelijk vervolgtraject.....	7
2.3.3. Proefsleuvenonderzoek.....	8
2.4. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk.....	11
3. Figurenlijst	12

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Het projectgebied ligt ten noordwesten van Overijse. In het zuiden grenst het terrein aan de Brusselsesteenweg. Momenteel is het terrein deels bebouwd, deels verhard en deels groenzone.

Het projectgebied ligt in een heuvelachtig gebied met op ca. 1,5 km ten zuiden de IJse als grote rivier. Zijtakken van deze rivier snijden de hoger gelegen ruggen ten zuiden en noorden in. Op basis van het Digitaal Hoogtemodel en de hoogteprofielen kan men vaststellen dat het terrein varieert tussen 110 m en 112,5 m TAW en in zuidelijke en westelijke richting stijgt. Bodemkundig is grotendeels een droge leembodem met textuur B horizont aanwezig. Zowel de landschappelijke ligging als de bodemkundige situatie zijn gunstig naar menselijke bewoning. De aanwezigheid van valleisystemen (en hiermee gepaarde bronnen en afwatering) in de omgeving zorgt ervoor dat er reeds menselijke aanwezigheid verwacht kan worden vanaf de Steentijd.

In de omgeving werd nog geen archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. Het ontbreken van archeologische kennis heeft dan ook vooral te maken met het ontbreken van systematisch onderzoek in de buurt. De vondstlocaties op de CAI betreffen locaties gebaseerd op cartografische bronnen. De Romeinse weg tussen Kester en Tienen loopt mogelijk net ten zuiden van het projectgebied. Sporen uit de Romeinse periode kunnen hier dan ook verwacht worden. De controleboringen wezen op een vrij goed bewaarde bodem waardoor oudere sporen of vondsten niet uitgesloten kunnen worden. Er werden ook cropmarks waargenomen. Hoe deze geïnterpreteerd moeten worden is momenteel nog onduidelijk, maar ze kunnen wijzen op archeologische sporen.

Op basis van alle gegevens kan men stellen dat er potentieel is naar archeologische sites vanaf de steentijd.

Op basis van het bureauonderzoek kunnen archeologische resten ter hoogte van het projectgebied niet uitgesloten worden. Enkel ter hoogte van de aanwezige kelders worden geen archeologische sporen meer verwacht, met uitzondering van zeer diepe sporen (bv. waterput).

De geplande werken voorzien enerzijds in de afbraak van enkele gebouwen en het deels verwijderen van de toplaag van de verharding en anderzijds in de oprichting van nieuwe gebouwen en verharding. De werkplaats blijft behouden en wordt enkel intern aangepast. Enkele van de af te breken gebouwen zijn onderkelderde en hier verwacht men dan ook geen archeologische sporen meer. Onder het opslaggebouw is geen kelder aanwezig, maar men kan er vanuit gaan dat het archeologisch niveau hier ook verstoord werd door de aanwezige funderingen en nutsleidingen. Op basis van de uitgevoerde controleboringen blijkt het archeologisch niveau namelijk vrij ondiep te zitten, waardoor deze reeds snel verstoord wordt. De bebouwde zones verstoorde deels met zekerheid, deels met grote waarschijnlijkheid reeds het archeologisch niveau waardoor bijkomend onderzoek ter hoogte van deze zones op basis van de kosten-batenanalyse niet verantwoord kan worden.

Ter hoogte van de verharding kan men niet met zekerheid stellen dat het archeologisch niveau reeds verstoord werd. Afhankelijk van de dikte van de verharding, eventueel aanwezige oudere akkerlagen of colluvium kan het archeologisch niveau nog bewaard zijn. De verharding blijft deels behouden en deels wordt enkel de toplaag verwijderd. In deze zones zal het archeologisch niveau dus niet verstoord worden. Enkel waar nutsleidingen komen en de loskade wordt voorzien zal men de verharding (incl. fundering) verwijderen en dieper gaan. Het gaat echter om zeer lokale en beperkte zones waardoor een zeer versnipperd en beperkt beeld zou bekomen worden. Omwille van de hiermee gepaarde kenniswinst wordt voor deze zones geen bijkomend onderzoek geadviseerd.

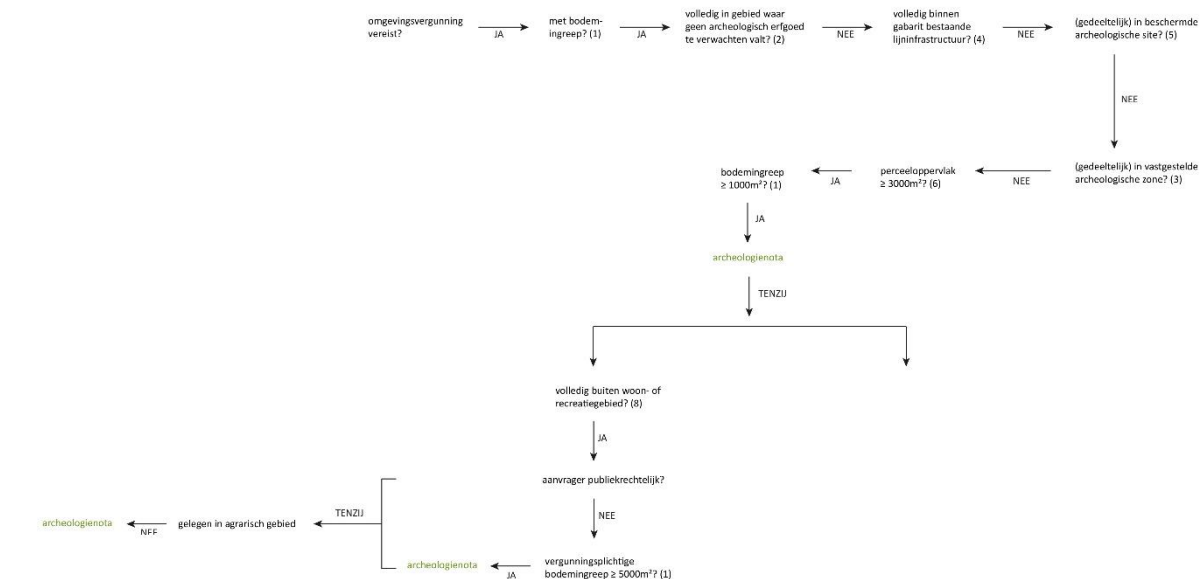
Ter hoogte van de huidige groenzone vooraan zullen nieuwe verstoringen gebeuren. Het gaat enerzijds om nieuwe bebouwing, anderzijds om nieuwe verharding. Op basis van de controleboringen blijkt dat het archeologisch niveau hier verstoord zal worden. Bovendien wijzen aanwezige cropmarks mogelijk op archeologische sporen. Gezien het archeologisch potentieel, de potentiële kenniswinst, de onduidelijkheid over de cropmarks en de verstoring die de geplande werken teweeg zullen brengen is bijkomend onderzoek noodzakelijk ter hoogte van de huidige groenzone.

Dit zal via een uitgesteld traject gebeuren omdat men voorafgaand het verkrijgen van de omgevingsvergunning geen extra kosten wil maken.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. INLEIDING

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © Devroe bvba 2019

2.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Locatie: Vlaams-Brabant, Overijse, Brusselsesteenweg 340

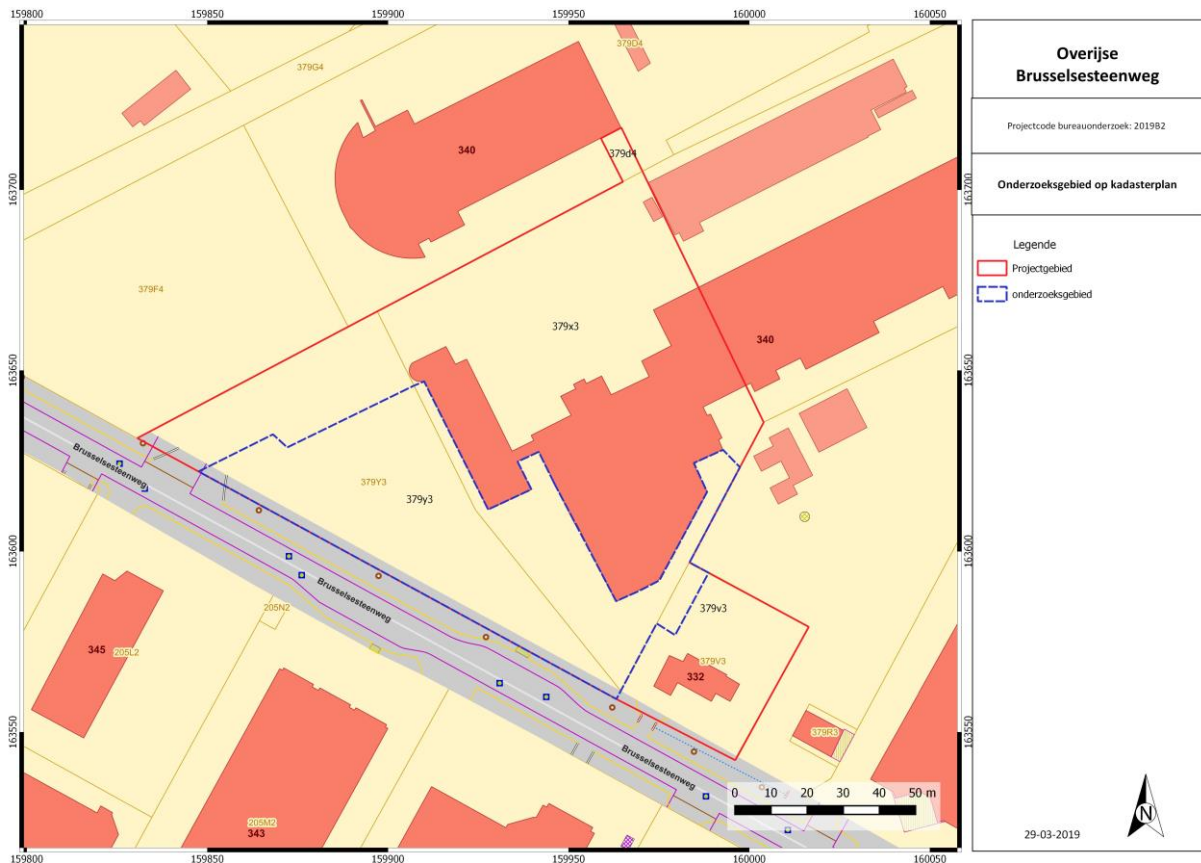
Bounding box: punt 1 (NW) – X 159815,104 Y 163719,626

Punt 2 (ZO) – X 160019,336 Y 163541,791

Kadaster: Overijse, afdeling 1, sectie B, percelen 379v3 (partim), 379x3 (partim) en 379y3 (partim)

Oppervlakte projectgebied: ca. 14.310 m²

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4713 m²

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

2.3. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek geeft voornamelijk goede resultaten op droge leembodems. De ondergrond is goed voor dergelijk onderzoek, maar reeds ter plaatse konden cropmarks herkend worden waardoor geofysisch onderzoek weinig nut lijkt te hebben. Bovendien is bij dergelijk onderzoek bijkomend

proefsleuvenonderzoek noodzakelijk om te resultaten te verifiëren. Gezien de kosten-batenanalyse wordt dergelijk onderzoek niet voorgesteld.

Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. Dit is hier niet het geval en bovendien geeft een veldkartering enkel een beeld van de bovenste laag. Bovendien kunnen periodes met weinig vondstmateriaal op deze manier niet gedetecteerd worden. Deze methode wordt dan ook niet geadviseerd.

Landschappelijk bodemonderzoek zou nuttig kunnen zijn om een beeld te krijgen van de bodemopbouw. De uitgevoerde controleboringen geven reeds een voldoende goed beeld om een zicht te krijgen op de bodemopbouw waardoor een meer uitgebreid landschappelijk bodemonderzoek niet nuttig is.

De andere onderzoeken kunnen mogelijk nuttig zijn om een archeologische evaluatie van het terrein te maken. Als onderzoeksgebied werd een zone van ca. 4713 m² geselecteerd. De te behouden zones (deel gebouw, noordwestelijke parkingzone en toegangsweg, zone rondom woning nr. 332), reeds verstoorde zones (af te breken gebouwen) en zones waar enkel de toplaag van de verharding zal verwijderd worden, werden uit het onderzoeksgebied uitgesloten. Op het terrein zijn verschillende nutsleidingen aanwezig. Bij het uitvoeren van de boringen en proefsleuven dient hier rekening mee gehouden te worden zodat deze zeker niet geraakt worden.

Figuur 3: Snede uit de KLIP-aanvraag met aanwezige leidingen (rood: elektriciteit; paars: olie, gas, chemicaliën; groen: telecommunicatie; bruin: riolering)

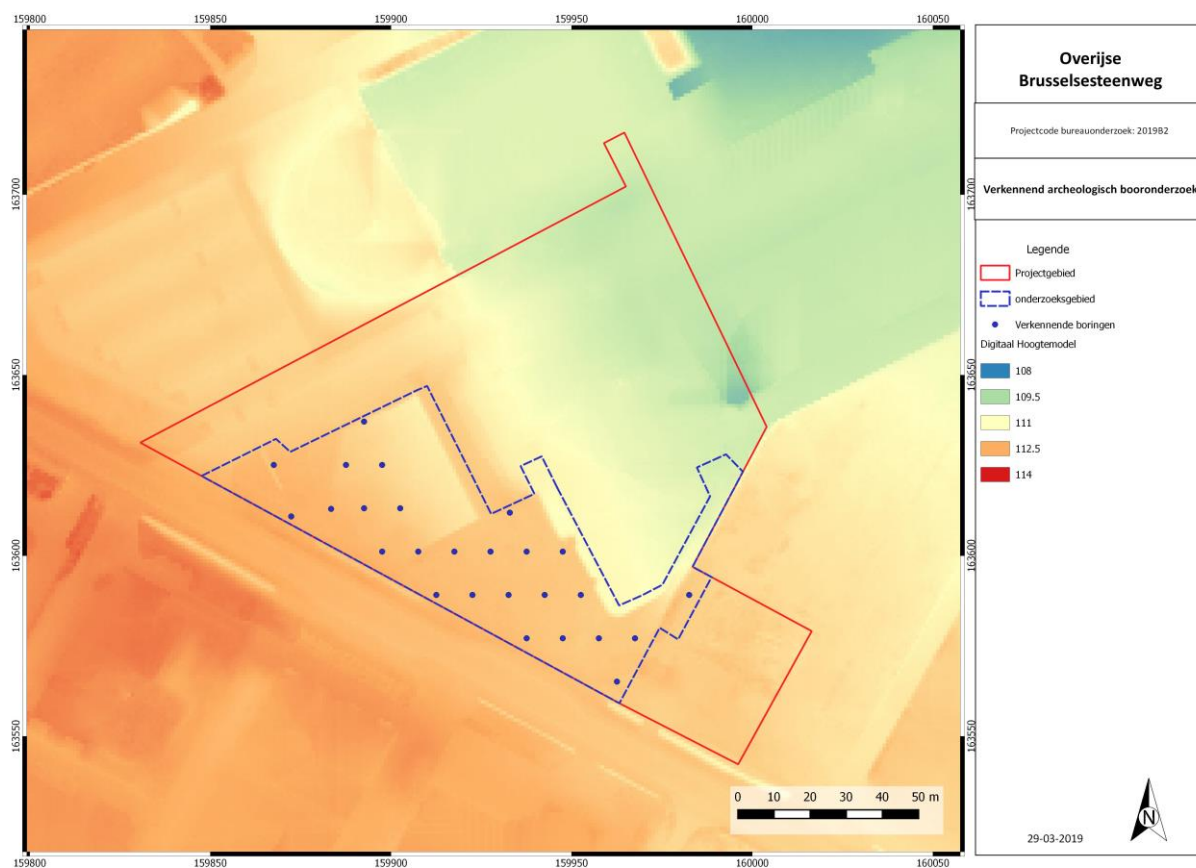
2.3.1. VERKENNEND ARCHEOLOGISCH BOORONDERZOEK

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat er potentieel is voor steentijdsites gezien de ligging nabij valleisystemen en een voldoende droge situatie. Op basis van de uitgevoerde controleboringen kon vastgesteld worden dat ter hoogte van boringen 1, 3 en 4 nog een E-horizont bewaard was. Dergelijke goed bewaarde bodemopbouw, in combinatie met het archeologisch potentieel, wijst op de mogelijkheid tot het aantreffen van steentijdsites. Er wordt dan ook in eerste instantie een verkennend archeologisch booronderzoek geadviseerd.

Een dergelijk onderzoek heeft als doel archeologische steentijdsites op te sporen door middel van boringen. Hiervoor is het zeven van de boorkernen wel een noodzakelijkheid. De gestelde voorwaarden voor een dergelijk onderzoek in de Code van de Goede Praktijk zijn hier richtinggevend. Indien hiervan wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd te worden.

Voor het opsporen van steentijdsites wordt een verspringend boorgrid van 10 bij 12 meter aangeraden, waarbij 10 meter de afstand is tussen de raaien en 12 meter de afstand tussen de boringen binnen een raai. Ook hier worden afwijkingen op dit boorgrid beargumenteerd. De keuze van het boorgrid en de resolutie moeten gebaseerd zijn op de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem.

Er worden 26 boringen voorzien ter hoogte van het onderzoeksgebied. De lager gelegen zones, waar de E-horizont niet bewaard bleef, worden niet meegenomen, evenals de verharde zone in het westen.

Figuur 4: DHM met aanduiding verkennende boringen.

De onderzoeksvragen die hier minimaal moeten beantwoord worden zijn:

- Is er potentieel voor steentijdvindplaatsen binnen het projectgebied?
- Zo ja, in welke zones en in welke horizont of laag bevinden zich deze artefacten?
- Wat is de verticale en horizontale spreiding?
- Kan de site afgebakend worden?
- Wat is de datering?
- Welk vervolgtraject kan worden uitgestippeld, rekening houdend met behoud in situ en ex situ?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer antwoord kan gegeven worden op bovenstaande onderzoeksvragen. Aan de hand van een verkennend booronderzoek kan een eerste inschatting gemaakt worden met betrekking tot de aan- of afwezigheid van artefactensites. Op basis van de resultaten van dit booronderzoek wordt de strategie verder bepaald.

- Indien geen steentijdvondsten of organische resten worden aangetroffen tijdens het verkennend booronderzoek wordt meteen overgegaan naar het proefsleuvenonderzoek.
- Indien er steentijdvondsten of organische resten worden aangetroffen tijdens het verkennend archeologisch booronderzoek – ook al is dit maar één artefact – volgt een bijkomend onderzoek in de vorm van een waarderend archeologisch booronderzoek of van proefputten in functie van steentijdsites. De keuze voor een waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten is niet eenzijdig. Volgende richtlijn kan helpen bij de afweging voor één of beide onderzoeken:
 - o Waarderende boringen zijn meer effectief bij een site met hoge vondstdensiteit (er worden minder vondsten aangetroffen als bij proefputten) en duidelijke bodemopbouw (beperkt zicht op de bodemopbouw bij boringen). De verstoring van de ondergrond is beperkt en ten opzichte van proefputten is deze methode goedkoper. In functie van de bewaringstoestand, lokalisatie van concentraties en begrenzing van de sites zijn boringen effectief.
 - o Proefputten in functie van steentijd artefactensites zorgen meteen voor een groter monster en zullen dus meer vondsten aan het licht brengen waardoor men meer diagnostische artefacten zal aantreffen. Dergelijke methode is effectiever bij sites met lage densiteit. De aanleg van proefputten zorgt er ook voor dat men een beter zicht krijgt op de profielen en de bodemopbouw. Deze methode is dan ook interessant bij ongekende of complexe contexten. Deze methode is echter duurder en verstoort de ondergrond meer. In functie van een (voorlopige) datering, vondstdensiteit, bewaringstoestand, lokalisatie van concentraties en begrenzing van concentraties zijn putten effectief¹.

2.3.2. MOGELIJK VERVOLGTRAJECT

Waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel een reeds opgespoorde archeologische site te evalueren. Hierbij wordt het boorgrid op een beperkte locatie van het plangebied verdicht gezet, waar de boorresultaten van de verkennende boringen positief zijn gebleken. De keuze van het boorgrid en de resolutie worden gebaseerd op de resultaten van het reeds uitgevoerde verkennend archeologisch booronderzoek en gemotiveerd in de rapportering. Wanneer steentijd artefactensites bewaard kunnen zijn, wordt een boorgrid voorgesteld van 5 bij 6 meter, met 5 meter als afstand tussen de raaien en 6 meter de afstand tussen de boringen in een raai. De voorwaarden voor

¹ <https://www.slideshare.net/VIOE/presentaties-vormingsvoormiddag-steentijdonderzoek-in-functie-van-het-archeologietraject>

dergelijk onderzoek worden ook hier bepaald door de Code van de Goede Praktijk. Afwijkingen hierop worden beargumenteerd.

De onderzoeksvragen bij het waarderend archeologisch onderzoek zijn:

- Is er potentieel voor steentijdvindplaatsen binnen het projectgebied?
- Zo ja, in welke zones en op welke dieptes situeren deze zich?
- Worden deze vindplaatsen bedreigd door de geplande werkzaamheden? Zijn er mogelijkheden tot behoud in situ of ex situ?
- Welk vervolgtraject blijkt noodzakelijk?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer antwoord kan gegeven worden op bovenstaande onderzoeksvragen.

Bij **proefputten ifv steentijd artefactensites** wordt de verticale en horizontale omvang van de vuursteenconcentraties geanalyseerd. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. Dit is de enigste methode die een perfect overzicht kan geven van de waarde van een steentijdsite in zowel horizontale als verticale spreiding en datering.

Bij het bepalen van de methode en technieken worden volgende keuzes gemaakt. Deze zijn in eerste instantie gebaseerd op voorgaand vooronderzoek:

- Omvang van de putten
- Diepte van de putten
- Aantal putten
- Inplanting van de putten

De keuze is afhankelijk van volgende parameters:

- Aard ondergrond
- Doelstellingen onderzoek
- Verwachte sporen- en vondstendensiteit
- Terreingesteldheid

De concrete uitvoering van het onderzoek gebeurt conform de technische bepalingen voorgeschreven in de Code van de Goede Praktijk.

2.3.3. PROEFSLEUVENONDERZOEK

Op basis van de uitgevoerde controleboringen blijkt dat een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk is ter hoogte van het geselecteerd onderzoeksgebied.

Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem , beschrijving + duiding?
- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Kan een verklaring gegeven worden voor de aanwezige cropmarks?
- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen zich?
- Maken de antropogene sporen deel uit van één of meerdere structuren?

- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt enkel uitgevoerd in omstandigheden die toelaten om de handelingen uit de Code van Goede Praktijk uit te voeren op een wijze zoals ze daarin beschreven zijn.

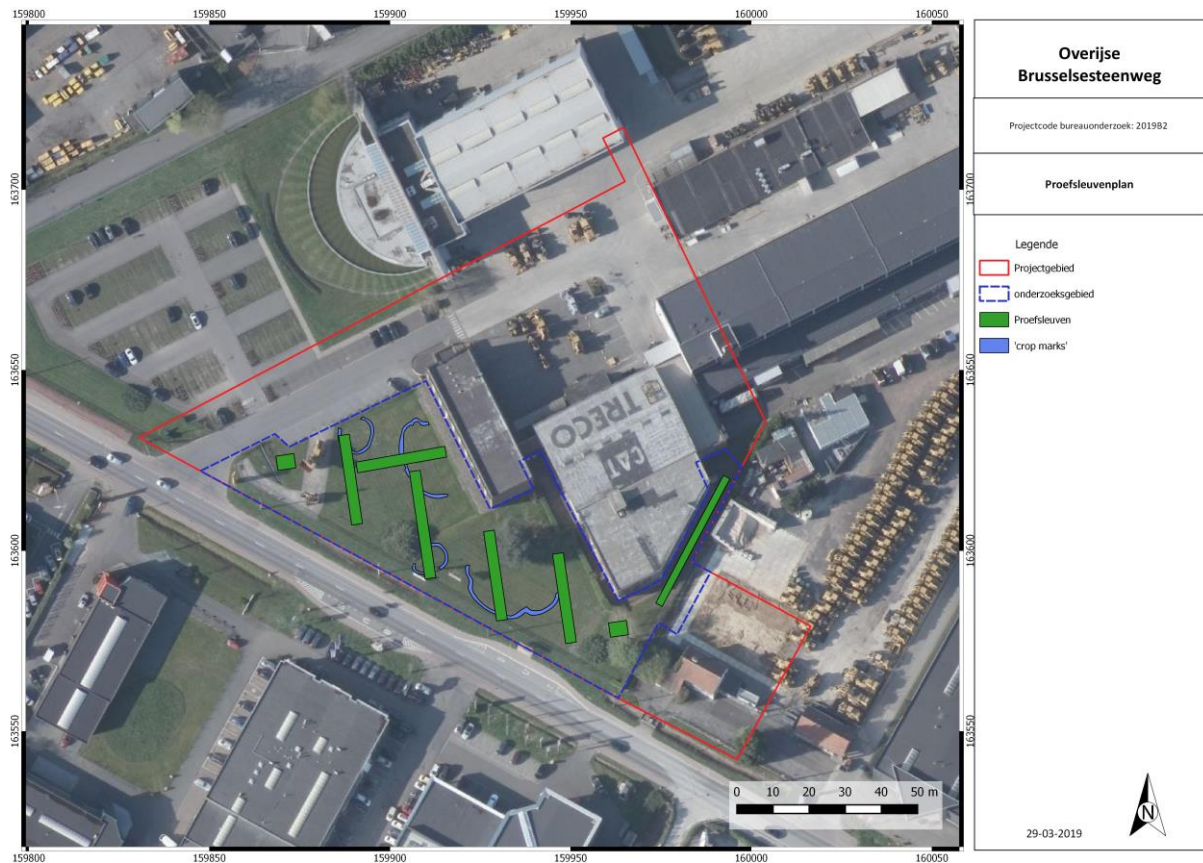
Er worden vier sleuven aangelegd van 3m breedte die min of meer haaks op de Romeinse weg zouden staan en 2 korte sleuven van 5 x 4 m die omwille van praktische redenen (onder meer aanwezigheid verharding rondom) niet langer gemaakt kunnen worden. De sleuven hebben een maximale afstand van 17m van middelpunt tot middelpunt. Haaks op één van de grote cropmarks wordt een sleuf aangelegd van eveneens 3m breedte. Deze kan zowel de cropmark beter duiden als de verstoring die hier verwacht wordt (afhellen terrein richting gebouw). Ten oosten van het gebouw wordt een sleuf voorzien van 2 m breedte. Hier worden nutsleidingen verwacht (zie figuur 3) en hiermee gepaarde verstoringen. Deze sleuf wordt omzichtig aangelegd. Indien deze zone inderdaad verstoord blijkt te zijn door de aanleg van de nutsleidingen wordt deze niet verder aangelegd.

Figuur 5: Zone ten oosten van het gebouw waarbij reeds verschillende putten zichtbaar zijn op de voorgrond.

Er zal minstens 10% van het onderzoeksgebied door middel van proefsleuven onderzocht worden, aangevuld met 2,5% dwarssleuven en/of kijkvensters. De hoeveelheid en locatie van dwarssleuven en/of kijkvensters zijn vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Een keuze voor of tegen het aanleggen van dwarssleuven en/of kijkvensters wordt gemotiveerd in het verslag van resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Kijkvensters en/of dwarssleuven kunnen bijvoorbeeld

aangelegd worden om na te gaan of aangetroffen paalkuilen deel uitmaken van een structuur, maar kunnen evenzeer aangelegd worden om een meer exacte afbakening van een archeologische site te bekomen. Indien afgeweken wordt van de richtlijnen betreffende de positie van proefsleuven en/of de aanleg van de bijkomende uitbreidingen wordt dit duidelijk gemotiveerd in het Verslag van Resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

Figuur 6: Voorstel proefsleuven. © Devroe bvba 2019

De aanleg van de sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed. Het eerste vlak wordt aangelegd op een eerste leesbaar archeologisch niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Er wordt momenteel van uitgegaan dat het om een site zonder complexe verticale stratigrafie gaat en er maar één niveau aanwezig is. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van de werkputten en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om de interpretatie van het spoor te verifiëren en om de diepte te bepalen. Verspreid over het terrein wordt een relevant aantal profielputten aangelegd die toelaat de bodemopbouw van heel het onderzoeksgebied te beschrijven. De referentieprofielen worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Elk vlak wordt met de metaaldetector geprospecteerd overeenkomstig de bepalingen in de Code van Goede Praktijk. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plasticfolie zodat ze, indien er een vervolgonderzoek volgt, niet verder worden aangetast of vergraven vooraleer ze verder onderzocht worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de

archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.4. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © Devroe bvba 2019	3
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	4
Figuur 3: Snede uit de KLIP-aanvraag met aanwezige leidingen (rood: elektriciteit; paars: olie, gas, chemicaliën; groen: telecommunicatie; bruin: riolering).....	5
Figuur 4: DHM met aanduiding verkennende boringen.	6
Figuur 5: Zone ten oosten van het gebouw waarbij reeds verschillende putten zichtbaar zijn op de voorgrond.....	9
Figuur 6: Voorstel proefsleuven. © Devroe bvba 2019	10